

Forfatteren ved midnat

MY FAVOURITE MONSTERS

af Dan Turéll

Jeg véd ikke hvordan det begyndte, det har været sådan så længe jeg kan huske tilbage: Jeg har altid elsket monsterfilm, elsket disse sen-victorianske horror-udstillinger, og de har sagt mig mere om hvem jeg var og hvor jeg var end nogen film af Godard, Truffaut eller Bergman nogen sinde har kunnet ... Dracula har altid stået mig nærmere end Dreyer, Frankenstein været mere fortrolig for mig end Fassbinder.

Jeg er ikke specielt interesseret i eller vidende om film, men sé ikke disse noter under den synsvinkel, sé dem som det de er: sidste midnat før deadline-impresioner af film-figurer der har fascineret og tiltrukket mig, skygger der er blevet siddende som stadige feedbacks — og som jeg forholder mig følelsesmæssigt til, fordi de er de filmfigurer der har givet mig mest netop følelsesmæssigt ... Når det kokser sammen så giv mig en slidt kopi af 1931 Dracula og Charlie Parker's 1947-optagelser skrattende bagved, det er det samme universelle hyl, og så må I gerne beholde Louisiana og alverdens art cinemas for mig.

Grev Dracula, mester-vampyren

»Mens Dracula er i live har tid og afstand ingen betydning« — klassisk citat fra den roman, hvori navnet *Dracula* for første gang blev copyrighted af ireren Bram Stoker, i 1887. Stoker huggede ham naturligvis, mere eller mindre, fra andre som tidligere havde hugget ham, mere eller mindre, fra historien og mytologien — og ganske som andre siden har hugget ham fra Stoker, sidst Andy Warhol.

Dracula har været i live længe. Hans figur, Mester-Vampyren, kan findes i indisk, kinesisk, afrikansk, græsk, slavisk folklore. Hans folk findes i mytologien over alt på Jorden. »De bevæger sig, men de er døde. Levende døde!« — den klassiske forklaring på Vampyren (som den moderne fremmede ikke vil tro på ved den blussende kaminild, som den moderne fremmede

Horror-filmens begyndelse: Mr. Hyde i laboratoriet

Den klassiske Dracula: Bela Lugosi, 1931

aldrig vil tro på — før frygten langsomt sniger sig over ham i den sorte nat, før frygten indhylder ham og er ved at kvæle ham mellem pludseligt sveddrypende lagener ...)

Dracula, helst som fremstillet af Bram Stoker, i litteraturen, og som af Bela Lugosi, på filmen. Dracula som et stykke marmor, mager, benet, bleg, kold, som en død, stirrende på én med tomme øjne, øjne der er helt uden indhold men som sér, sér med en overmenneskelig, umenneskelig koncentration. Morfinistiske øjne ... Sort, som en præst, altid helt i sort, og sort er Dødens farve i alle mytologier, Spar Es ... Sort og forsvindende: Et par vinger hæver sig, den sorte mand (gammelt amerikansk synonym for Djævelen) bliver en flagermus og forsvinder flaksende ud af vinduet, er væk i nattemørket ...« Var det bare et mareridt, Ellen? Eller — skete det?» ...

Dracula har været i live længe, så længe at han hverken er Død eller Levende, men netop som det hedder: »u-død«. (Kender De den fornemmelse?) Dracula er udødelig, han er — som vi hver gang sér ham på ny — sine 400 år gammel. Han kan koldt og spotsk sige — med Lugosi's særligt isnende pointe-

rede tonefald — til Vampyrjæger nr. 1, dr. Van Helsing (på film især gamle milde elskelige bedstefar Edward van Sloan): »De er bemærkelsesværdigt klog, dr. Van Helsing — af en mand at være der næppe har levet ét liv endnu ...« — Dracula er udødelig, og derfor skal han hver gang ende med at dø, nej ikke bare dø, forsvinde, opløses. Den Udødelige må ikke leve, for vi lever og vi er dødelige. Og det er os der betaler showet.

Og alligevel er Dracula jo altså faktisk udødelig, mentalt udødelig, netop fordi vi dødelige gang på gang genopfinder ham og reinkarnerer ham og rejser ham op igen for at sé .. Hans umættelige begær, hans hensynsløse og lidenskabelige leven af blodet i os andre, hans leven af os helt bogstaveligt, har fået talløse navne gennem tiderne. Jødedommen kaldte Dracula-princippet Lilith, romerne kaldte hende Lamia, inderne Vikram, eskimoerne Tupilak — og transsylvanerne altså Dracula efter stedkendt forbillede, lokal de Sade, som hvis de Sade havde været handlingsmenneske.

Og da myternes tid var ovre blev han litteratur, og Lord Byron og Keats dyrkede ham i vers, og Alexandre Dumas satte hende på de skrå brædder i Paris i 1850'erne, og den victorianske feuilleton-forfatter Thomas Presskett Prest skrev endeløse nu guldne romaner om ham der ville tage uger at læse ... Men det var altså Bram Stoker der fik copyrighten og nok også skrev den bedste version, ligesom det nu små

hundrede år efter er tydeligt at det på tegneseriens område var Marvel Comics der vandt Dracula-løbet.

Og på filmen har der været mange, snesevis af Dracula'er fra Max Schreck i ældgamle *Nosferatu* (sådan en smuk blid middelalderdrøm, 1922) til Christopher Lee de sidste år, men det er og bliver Lugosi der er Dracula ligesom det altid vil være Boris Karloff der er den 'rigtige' Frankenstein. Bela Lugosi's figur med den lette feminisme i bevægelserne, den katteagtige refleks, de hypnotisk brændende øjne, den slørede sexede stemme ... (Bela Lugosi var ungarer og kom til USA efter krigen som arbejdsløs og ukendt skuespiller ... Han var statist i alkens affald i ti år før han fik chancen med Dracula, det der blev den fornemste film-aftapning Dracula, 1931, og den og han slog eksplosivt igennem, det halve USA grædende foran Lugosi's øjne ud på natten i den lokale som senere over nat-fjernsynet, Dylan Thomas drømmende om ham på hovedgaden i sin barndom i Wales ... Lugosi fik så flere

andre store roller, men ingen af dem gik — han var og blev *Dracula*, og han endte som en af sine egne levende døde, blev morfinist, troede han var *Dracula* og døde i den tro på et sindssyge-hospital, en langsom sørgelig tidlig film-blues ... Film ud over *Dracula* bl.a.: *The Human Monster*, *Phantom Ship*, *Voodoo Man*, *White Zombie*, *Night Monster*, *Scared to Death* ...)

Jeg har altid, også før jeg kendte Lugosi's historie, identificeret Vampyren med Narkomanen. Vampyren er den fundamentale Narkoman der kræver sit stof: Blodet. Vampyren er, kunne man sige, en højere oktav af Narkomanen: for Vampyren drejer det sig om Udødeligheden, for Narkomanen om Usårligheden. Eller sagt på en anden måde: Det dæmoniske ved *Dracula* er ikke så meget at han suger den smukke sovende piges blod som det er at han *kan* gøre det ... »Du elskede aldrig. Du *kan* ikke elske —« siger en vampyr-pige til *Dracula*, vel vidende at han i det mindste *gjorde* det. Men *Dracula* er usårlig i enhver følelsesmæssig forstand, fordi kun hans stof har nogen virkelig mening for ham: Hans karma, den Ene og Eneste Passion eller Mission — der udelukker *alle* andre.

Må jeg citere et par linier af Søren Kierkegaard som får det til at løbe koldt ned ad ryggen på mig. Det er om »Sygdommen indtil Døden«, og det kunne handle om Vampyren, det kunne være *Dracula* der var besat af (here we go) — »den desperation, som er sygdommen indtil døden — altid at dø, at dø og dog ikke dø, men *dø døden* ... For at dø betyder at det er overstået, men at dø døden vil sige at leve for at opleve døden; og hvis dette er muligt blot i et øjeblik er det ensbetydende med at opleve den *for evigt*« ... See what I mean? (Jeg har oversat Kierkegaard-citatet fra engelsk, derfor hvis det er lidt skævt) ... Afdøde T.S. Eliot talte om at ville »vise dig frygten / i en håndfuld støv« — *Dracula* er frygten i den håndfuld støv, frygtens grinende kranium bag de tryggeste portierer og de blødeste tæpper, frygtens skelet lurende lige bag sengens hovedgærde, den blankpudsede samovar og det tillidsfulde thevand ...

Frygt, dette mærkelige selvmodsigende begreb ... I Vampyr-filmen er akten aldrig det frygtelige, ikke det øjeblik Vampyren udsuger offeret — men øjeblikkene lige før, øjeblikkene hvor

Vampyren måske lurer, eller måske alligevel ikke, da vinduet springer af haspen og vinden blæser op, da den fredelige nat pludselig synes at ryste og alle pludselig får mærkelige drømme og aldrig før séte skygger spiller på væggene indtil natten endelig flænges af et skrig i uvejret — frygten ... »Den ældste og stærkeste menneskelige følelse er frygt«, skrev H. P. Lovecraft, stor amerikansk horror-digter, »— og den ældste og stærkeste frygt er frygten for det ukendte«. Netop frygten for det ukendte, for Døden, for u-døden — frygten før *Dracula* kommer, frygten som det der afslører fantomer i bevidstheden vi ellers ville nægte os i besiddelse af, ville vi ikke — indtil med ét Frygtens ishånd kommer og de virkelige ulve hylér lige uden for og vi alle sammen, med al vores smartness, alligevel igen er grædende børn i mørket, hvad?

Vampyrens *mock*-kristendom, *mimicry*-kristendom, er en art religiøs pornografi. Det er horror-filmens gamle trick, og det er samtidig grunden til at man ikke mere *kan* lave horror-film, og grunden til at selv de bedste af dem (Polanski, Warhol) *ikke* har de gamle *Dracula*- og *Frankenstein*-films styrke og strengthed: Man kan ikke tage dem alvorligt mere, fordi man ikke tager kristendommen alvorligt mere. Ingen Guddommelighed, ingen Satanisme. Uden Majestæter ingen Majestætsfor nærmelser. Og horror-filmen var i sin guldalder frygtens forsigtige majestætsfor nærmelser i den victorianske bevidsthed, seksualiteten transformeret til skræk: soveværelset der blir gravkammeret, samlejet der blir udsugningen eller døden ...

Jesus genopstod som bekendt fra de

Første *Dracula* på film: Max Schreck i *Nosferatu*, 1922

døde, og han fik Lazarus til det, fortæller Bibelen, og da Lazarus stod op og gik i sine ligklæder blev selv hans venner bange ... Angsten for De Dødes Genopstandelse er universel og ældgammel, tænk på Den Tibetanske Dødebog, Den Ægyptiske ... *Dracula* er *Satans* Lazarus. Hver gang *Dracula* endelig omkommer er der et ubeskriveligt udtryk af fred over hans ansigt før han opløses til støv i morgensolens første spinkle stråler.

(Scener Vi Gerne Ville Sé: Fra Vampyren klip til alm. dansk folkekirke hvor præst deler fortyndet sherry ud ved altergangen med det normale ritual: »Dette er Jesu Kristi Blod som skænkes for Eder« ...)

Dracula ... *Dracula* alene i natten, så uendelig alene og *fortabt* som James Dean i 50'erne og ingen nogen sinde siden ... *Dracula* som tråden fra Lord Byron til James Dean, den gamle *evige* romantiske drøm om den *Søgende*, søgende Ungdommens Kilde, Den Hellige Gral, Det Klare Lys, Det Evige Liv, ja selve livets organiske princip — det som Paracelsus kaldte *Mumia* og Wilhelm Reich *orgoner*, for *Dracula*: Blod ... *Dracula* strejfende som en gal automat, strejfende på sin 400 år lange jagt efter blod, blod som skal sætte ham i stand til at suge nyt blod, bare blive ved, nat efter nat, uendeligt ...

Lugosi's halvt modvillige hvisken: »*To die ... To really die ... that must be wonderful* ...«

»Me Friend, me Frankenstein —«

Frankenstein's historie er *Draculas* komplementærfarve, de er hinandens forside og bagside, skaber og forbruger, og de er de to absolut dominerende horror-figurer. *Frankenstein's* Sande Historie er lang og smuk og så sørgelig som kun *Dracula's*, men jeg har lige skrevet om den i en ny bog (»SuperShow StjerneStøv / Medie-Montager 3«, Swing '76), så jeg vil henvise til den — men blot tilføje et par ord om forholdet mellem de to figurer, den klassiske *Frankenstein*, som spillet af Boris Karloff, og den klassiske *Dracula* som spillet af Bela Lugosi — et forhold der er nøgler til de to figurer, og til figurerne bag dem og efter dem igen:

Som *Frankenstein* i virkeligheden ikke er ond men lidende og undertrykt og derfor *blir* ond, således er Karloff, om end monster, bag facaden altid rar gammel bedstefar ... Typisk at Karloff ved siden af arbejdet med *Frankenstein* og Edgar Poe læste H.C. Andersens Eventyr op i TV som hyggeonkel for amerikanske børn ... Typisk at Karloff altid er *offer*, og derfor monster — mens Lugosi er aktivt skabende ondskab. Lugosi gemmer ingen eventyr bag

facaden, men forudanelen om sin ensomme død på sindssyge-hospitalet. Lugosi er ondskaben, alias den totale desperation — opløsningen af alle hensyn, det Totale Begær.

Og typisk nok: I de film hvor Karloff og Lugosi spiller sammen, spiller de altid — bevidst eller ubevidst — deres Frankenstein/Dracula-forhold. Karloff er menneske med menneskelige følelser og værdinormer, men han blir forført, vildledt, ophidset, undermineret af Lugosi. Lugosi er Lokkeren, altid Djævelen Selv. Man kunne sige, at Karloff's monster er af denne verden, hvor Lugosi's er af en anden: fremmede og truende og tragiske ... Det Onde sker

hos Karloff fordi han ikke *kan* forhindre det. Hos Lugosi fordi han *vil* det.

Sønner & døtre, venner & naboer

Af grundtyperne Frankenstein og Dracula stammer praktisk talt alle de øvrige bog- og film-monsters, de fleste er variationer eller indbyrdes transplantationer d'herrer imellem, og de færreste nyskabende i behandlingen af materialet. Lige så lidt som Polanski eller Warhol har kunnet lægge noget nyt til Vampyrens figur og myte, lige så lidt har Peter Cushing og Vincent Price kunnet lægge noget nyt til Karloff's og Lugosi's performances. Ikke desto mindre understreger selvfølgelig den ustandselige reproduktion og variation-

af-temaet af Dracula og Frankenstein stadig er blandt Totale Myster. fra japansk film til amerikanske comics, fra Interpresse til miniatyrsamlinger i Platan. fra Lou Reef's måde at bruge sig på scenen til kunstneren med Karloff-billeder ...

Af familien, fætre og kusiner: Karloffen, lycanthropen — troen på dette fænomen går helt tilbage til Pinnus den Ældre, hvis naturhistorie fortæller om disse mennesker der ved fuldmåne bliver tørstige efter blod og sulter efter rått kød ... Historiske tilfælde kendt ... Mere fysisk, mere plump Vampyr-variation, filmisk og litterært mindre brugt.

Zombien: Genoplivet død uden sjæl, d.v.s. med sjæl uden fjernkontrol — oprindeligt legende fra Haiti, men også kendt i Tibet (hvor den hedder *rolang*) og i dele af Afrika (*wengwa*) ... I familie med legenderne Verden over om — i lighed med Frankenstein — at skabe mennesker af andre materialer, f.eks. træ, f.eks. sten (Golem) — og derfra videre til de talløse variationer over emnet menneske-og-dyr, halvt abe halvt mand, halvt kvinde halvt kat, mand med fluehoved, insektmennesker, etc. — alle sammen mutationer af Frankenstein ...

King Kong, hjemmehørende i denne historiske sammenhæng, er jeg ikke nær så vild med. Jo, nostalgien, Gud Fader, og de vidunderlige billeder af kæmpegorillaen på Empire State Building og papmaché-junglemodellerne der skælver når aben bevæger sig, og denne ægte patetiske falskhed og den gamle duft af noget der aldrig kan gøres igen, som i Weissmüllers Tarzan-film ... Men historien er sloppy, og perspektivet er uinteressant i forhold til Dracula og Frankenstein. En abe er bare en abe er bare en abe, men de to herrer er noget andet, de er en form for væren der er mere menneskelig end menneskelig væren, mental realitet, kosmisk psykomte (ville dr. Leary sikkert have sagt) ...

Dr. Jekyll & Mr. Hyde skal derimod afsluttende registreres, fordi vi her — i en god gammel historie — har Syndefaldets øjeblik i horror-filmen, situationen man kunne kalde Før Dracula: *Hvordan* Dracula blev Mester-Vampyren, hvordan Narkomanen blev tilvænnet Ondskaben — perioden da de to tilstande skifter, da hverken Dagen eller Natten endnu har vundet, hverken varulv eller menneske, men Livet og Døden (eller U-døden) kæmper om overtaget, som klarheden og spritten om alkoholikeren, som kærligheden og selvtilstrækkeligheden om den endnu kun *måske* forelskede ...

Den uundgæelige slutning: Henrettelsen af monsteret